KOPAONIČKA ŠKOLA PRIRODNOG PRAVA

PRAVDA I PRAVO

PRAVNI ŽIVOT

Časopis za pravnu teoriju i praksu
Udruženja pravnika Srbije

organizuje

XII SUSRET

MOĆ i NEMOĆ PRAVA

UDRUŽENJE PRAVNIKA SRBIJE

XII SUSRET

MOĆ I NEMOĆ PRAVA

Posvećeno **VALTAZARU BOGIŠIĆU** (1834–1908)

Od Bogišićevog dela (1888) do Zakona o obligacionim odnosima (1978) – Dr Miodrag Orlić, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu

* * *

HEKSAGON PRIRODNOG PRAVA

I Pravo na život
II Pravo na slobodu
III Pravo na imovinu
IV Pravo na intelektualnu tvorevinu
V Pravo na pravdu
VI Pravo na pravnu državu

UREĐIVAČKI I ORGANIZACIONI ODBOR

Glavni urednik, predsednik Uređivačkog i Organizacionog odbora
Prof. dr Slobodan Perović

Uređivački odbor: Prof. dr Miroslav Đorđević, Prof. dr Jakov Radišić, dr Vida Čok, Gordana Petković, Prof. dr Živojin Aleksić, Prof. dr Olga Cvejić-Jančić, Prof. dr Dragoljub Kavran, Prof. dr Stevan Lilić, Prof. dr Dragoljub Stojanović, Vladimir Todorović, Prof. dr Dejan Popović, Milan Subić, Mirjana Grubić, mr Leposava Karamarković, Prof. dr Miodrag Orlić, Milan Šemić, Aleksandar Topalović, Radomir Bijorac, Prof. dr Ivica Jankovec, Branislava Varićak, Prof. dr Slavko Carić, Jelisaveta Vasilić, Prof. dr Predrag Šulejić, Prof. dr Jovan Slavnić, Prof. dr Vlajko Brajić, dr Zoran Ivošević, dr Milenko Manigodić, Dimitrije Milić, Prof. dr Pavle Nikolić, Prof. dr Gordana Stanković, dr Nebojša Šarkić, Prof. dr Mirko Vasiljević, Prof. dr Milan Pak, Prof. dr Obrad Račić, dr Slavko Bogdanović, Prof. dr Kosta Čavoški, Prof. dr Gordana Vukadinović.

Organizacioni odbor: Miroslav Varićak (predsedavajući), Prof. dr Stevan Lilić, Prof. dr Lucija Spirović-Jovanović, dr Jasna Pak, dr Čedomir Bogićević, Ratko Slijepčević, Miloš Matić, Katarina Ivančević, Sava Anđelković, Dragan Sikimić.

Poštovane Kolege, članovi najšire juristićke porodice Kopaoničke škole Prirodnog Prava, Škole, koja je pravdu kao stožernu vrlinu prava uvek stavljala iznad prava kao volje ili samovolje jednih u odnosu na druge

Već Jedanaest godina na prvim stranicama godišnjeg Programa Kopaoničke škole koja se sredinom decembra održava pod stalnim nazivom *Pravda i pravo,* bili ste obaveštavani o rasporedu rada Škole, radu pojedinih Katedri i njihovih brojnih sekcija u okviru originarnog Kopaoničkog Heksagona, rasporedu radnih prostorija, organizaciji prevoza i smeštaja u hotelskim kapacitetima na Kopaoniku, a sve to uz imenovanje više stotina autora i njihovih priloga koji su poslednjih godina publikovani u četiri toma sa ukupno četiri do pet hi-ljada stranica štampanog teksta za svaku godinu.

I ove Dvanaeste godine sve se odvijalo po uobičajenom toku stvari (konkurs za prijem radova, angažovanost urednika pojedinih Katedri, poziv određenom broju inostranih i naših autoriteta u oblasti pravne teorije i prakse, i sl.), tako da se u ovom trenutku u štampi nalazi 328 referata – studija ili priloga, namenjenih ovogodišnjoj sesiji Škole, koja se, kako vam je već poznato, održava pod opštim naslovom *Moć i nemoć prava.*

Sva četiri toma, prema našoj tradiciji, i ove godine, na vreme izlaze iz štampe, i na taj način, naša Škola, koja je u ranom detinjstvu preživela sve pokušaje deteubistva, nastavlja da živi svoju mladost, ali mladost koja se čvrsto oslanja na umnost prošlosti, opšte i naše.

Ipak, pripremajući godinu dana (1998) ovaj Dvanaesti susret kojim je trebalo da se zaokruži celina iskustva i stečena sigurnost, Kopaonička škola se suočila sa nepremostivim teškoćama u organizovanju »usmenog« dela svoje delatnosti. I to delatnosti, koja se, kolegijalno, prijateljski i sa ljubavlju dobre volje, tradicionalno odvijala sredinom decembra svake godine na Kopaoniku.

To su pravnički dani, bolji i pravedniji u odnosu na one koji predstavljaju našu svakidašnjicu, i to, kako domaće tako i inostrane pravničke javnosti. Samo prošle 1997. godine među

dve i po do tri hiljade pravnika, učestvovali su i pravnici iz 22 zemlje evropskog i vanevropskih kontinenata.

Svi oni, sa radošću u srcu, duhovnom slobodom, intelektualnom radoznalošću i sa nestrpljenjem, odbrojavali su dane i u svojim rokovnicima precrtavali svoje radne i druge obaveze koje padaju u Kopaoničke dane, jer Kopaonički susreti svojom naučnom i stručnom argumentacijom predsedavaju svim našim dnevnim obavezama.

Uzroci nepremostivih teškoća da se ovogodišnjim susretom zaokruži Dvanesterac kopaoničkog Heksagona, različiti su po svojoj prirodi (udar finansijskih moćnika, itd.). Razume se, oni su nejaki da unište Školu (to objektivno nije moguće), ali su ti uzroci danas dovoljno snažni da velikom broju pravnika uskrate mogućnost učešća na ovogodišnjem Kopaoniku, što nije bilo učinjeno čak i u godinama enormne inflacije koju pamtimo po gorčini finansijskog i privrednog života.

Među velikim brojem onemogućenih, posebno se našao sudijski red, bez čije legitimne vokacije i primene zakona na osnovu njihovog razumevanja zakona, nema ni pravednog prava, ni pravne države. Razume se, sve to shodno se odnosi i na one učesnike Kopaoničke škole koji se isto tako bave važnom delatnošću, a koja nije sudska u strogom smislu te reči.

Pri tome, jedno podsećanje: u ovoj Školi svi smo jednaki u dostojanstvu i pravima, svi smo *prvi među jednakima*, bez obzira na rođenje ili ubeđenje, političko, nacionalno, rasno ili klasno. Svi smo, dakle, sui iuris, a niko u ovoj Školi nije, niti po prirodi njenog učenja može biti lice alieni iuris, kako je to negda bilo i kako to i danas jeste svuda gde čulnost nadvladava umnost.

Održati »usmeni« deo Škole, ove godine, značilo bi, između ostalog, i diskriminaciju prema svim onim učesnicima kojima je onemogućeno da dođu na Kopaoničke pravničke dane, i to iz bilo kojih razloga.

I po tome: ovogodišnji opus Kopaoničke škole prirodnog prava predstavljen sa četiri toma aktuelnog pravničkog spisa (oko 4.000 stranica štampanog teksta), distribuiran u uobičajene decembarske dane, sačekaće svoj »usmeni kamen

mudrosti« (Capis philosophorum) organizovanjem budućeg susreta.

Stoga Dvanaesti susret Kopaoničke škole, poštovane Kolege, neće biti održan na zakazanom mestu i u zakazano vreme (13–17. decembra 1998), ali će on sigurno biti održan s tim što ćete o mestu i vremenu njegovog održavanja biti blagovremeno obavešteni.

Razume se, to obaveštenje će biti upućeno kako domaćoj tako i inostranoj pravničkoj javnosti. Siguran sam da će Dvanaesti susret posle »ovogodišnje nemogućnosti« biti i veći i plodonosniji, a iznad svega iskustveniji u odnosu na dosadašnjih jedanaest susreta i da će istovremeno biti inspiracija i snaga za Trinaesti i svaki dalji susret Kopaoničke škole prirodnog prava.

Možda će se ova Škola privremeno povući na neko drugo mesto zadržavajući svoje ime »*Universitas iuris naturalis Copaonici*«, možda će i preskočiti neku zapetu u svom kontinuitetu i vratiti se svojoj prostornoj izvornosti, ali pokrenutu renesansu vere u Pravo i Pravdu, koju je ova Škola ugradila u svoju biblioteku od preko trideset traktata, neće moći niko i nikada da uguši. Jer intelektualno delo samim publikovanjem odvojeno je čak i od svog tvorca. Ono ima svoj život kome ništa ne mogu ni svi sizifi okupljeni na zajedničkom i nečasnom činu destrukcije umnosti. Da nije tako zar bi danas znali za Aristotela i njegove prethodnike, za stoičku školu antičkog Rima, za srednjevekovnu opštu i hrišćansku civilizaciju, za današnju filozofsku misao. Zar bi danas znali i imali venac kodifikovanih prirodnih prava u okviru Međunarodne zajednice koji svakodnevno, ali često i neodgovorno nazivamo ljudskim pravima od čijeg ostvarenja nas dele decenije pa i vekovi.

I zato, ova Škola, u čije temelje je ugrađeno racionalno Prirodno pravo, predstavlja danas rastavnicu između *zakonskog neprava i nadzakonskog prava.* Ona obitava kao stalni granum duhovnosti pred prolaznošću fizičkog dela čoveka i svih njegovih čulnih asocijacija.

Ona, kao Pančićev vrh, taj simbol naše prirode i prirodnog prava, ojačana naučnim opusom opšte i naše pravničke kul-

ture, odoleva svim vetrovima, a ove godine i mešavini vetra koji se zove nevjera ili prosto nevjerin.

Snaga toga vetra je u iznenađenju, strategija mu je u zasedi, a moć u prevari. Ali, život nevjere priroda je odredila brojem minuta, bar u jednom napadu.

Šta su minuti nevjere prema vekovima vere u prirodno pravo. Kao da se priroda poigrala sa nevjerinom i kao da ga je stvorila samo zato da svako zlo i zloba pokažu svoje tragove.

Kada se nevjerin podigne i zahvati ovu Školu, koja uvek odgovara lepotom dobrog, on ponese u vazduh sve ono što je lako i bezvredno – na moru podigne penu, a na kopnu prašinu i slamke.

Za vreme njegove jednočinke, reklo bi se, da se više nikada neće razdaniti. Ipak, rezultat se brzo pokaže: svaka slamka padne na svoje mesto.

Ova Škola, iako je »voćka čudnovata« kako bi to rekao Pesnik sa Lovćena, ona je egzaltacija lepote dobrog, pa i ovom prilikom ne uzvraća retorzijom ili dogmom, već naukom kao organizovanom sumnjom koja ne zna za granice i zatvorene nesisteme u koje ne može ući bogatstvo prava i celina pravde.

Svako nasilje je opozicija umnosti. A bez umnosti svaka zajednica doživljava sudbinu hrasta kome lišće opada ili sudbinu vrta u kome vode nema.

Najzad, možda i jedna slučajnost: naš Dvanaesti susret pod naslovom *Moć i nemoć prava* posvećen je *Valtazaru Bogišiću* i njegovom nenadmašnom delu.

Danas kada otkazujemo, tačnije, odlažemo Dvanaesti susret Kopaoničke škole, aktuelne su reči našeg počasnog Slavljenika koji je 1888. godine u svom Zakoniku zapisao *»pravdi je nasilje najgori protivnik«.*

Još jednom, poštovane Kolege, bićete blagovremeno obavešteni o održavanju Dvanaestog susreta Kopaoničke škole prirodnog prava pod opštim naslovom *Moć i nemoć prava.*

Slobodan PEROVIĆ

U jesen 1998.
početkom novembra

OSNOVNI REFERAT

Moć prirodnog prava
Dr Slobodan Perović, profesor
Pravnog fakulteta u Beogradu

Prva katedra

PRAVO NA ŽIVOT

1. Život

1. **Efikasnost krivičnopravne zaštite života** – dr Nataša Mrvić-Petrović, viši naučni saradnik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu;
2. **Zamena smrtne kazne** – dr Đorđe M. Đorđević, istraživač-saradnik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu;
3. **Aktivna i pasivna eutanazija** – dr Vesna Klajn-Tatić, naučni saradnik Instituta društvenih nauka u Beogradu;
4. **Abortus – medicinska intervencija ili ubistvo** – dr Natalija Košela, specijalista socijalne medicine i organizacije zdravstvene zaštite, Gradski zavod za zaštitu zdravlja u Beogradu;
5. **Pravo na život i nužna odbrana** – dr Dragan Jovašević, docent Policijske akademije u Beogradu;
6. **Ubistvo i nužna odbrana** – Jasmina Kiurski, Okružno javno tužilaštvo u Beogradu;
7. **Terorizam i pravo na život** – mr Jovan Ćirić, istraživač-saradnik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu;
8. **Zaštita prava na život lica pod posebnom međunarodnom zaštitom** – prof. dr Mitar Kokolj, Institut za uporedno pravo u Beogradu;
9. **Pravna zaštita života sanitetskog i verskog osoblja u oružanom sukobu** – dr Zdravko Petrović, savetnik u Vojnom pravobranilaštvu;
10. **Krivično-pravna zaštita ranjenika i bolesnika u ratu** – mr Zdravko Marić, viši savetnik u Saveznom ministarstvu pravde;

5. **Alimentacioni sporovi i njihovo rešavanje** – dr Ljubica Mandić, docent Pravnog fakulteta u Prištini;
6. **Kloniranje ljudske vrste – za ili protiv** – dr Biljana Đuričin, profesor Pravnog fakulteta u Podgorici.

Urednik: dr Olga Cvejić-Jančić, profesor Pravnog fakulteta u Novom Sadu.

---

3. Upravno-pravna zaštita slobode

1. **Pravna reforma državne uprave** – dr Dragoljub Kavran, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu;
2. **Savremeni pravni i organizacioni razvoj javne uprave u Mađarskoj** – dr Gyorgy Jenei, profesor i šef katedre na Fakultetu ekonomskih nauka u Budimpešti;
3. **Upravno-računski spor u jugoslovenskom pravu** – dr Zoran Tomić, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu;
4. **Budžetsko pravo i budžetska praksa u zemljama u tranziciji** – Sherman Wyman, profesor Fakulteta javne uprave u Arlingtonu, Univerzitet u Teksasu, SAD;
5. **O načelu efikasnosti kao uslovu za ostvarenje moderne uprave** – dr Slavoljub Popović, profesor Univerziteta u Beogradu;
6. **Građani između moći i nemoći uprave** – dr Branislav Marković, profesor Pravnog fakulteta u Kragujevcu;
7. **»Priroda stvari« u upravnom i upravno-sudskom postupku** – dr Predrag Dimitrijević, docent Pravnog fakulteta u Nišu;
8. **Ombudsman i transparentnost javne uprave** – mr Dragan Radinović, predsednik Udruženja pravnika Crne Gore;
9. **Sloboda udruživanja i društvenog organizovanja** – dr Đorđije Blažić, pomoćnik ministra pravde Crne Gore;
10. **Državna uprava kao deo pravne države** – dr Branislav Fatić, savetnik Saveznog ministra pravde;
11. **Upravna inspekcija – specifičan oblik kontrole uprave** – Zoran Petrović, savetnik ministra pravde Srbije;
12. **Građevinsko zemljište u praksi Upravnog odeljenja Vrhovnog suda Srbije** – Ljubodrag Pljakić, sudija Vrhovnog suda Srbije;
13. **Ćutanje uprave i ostvarivanje prava i interesa stranaka** – mr Miladin Kostić, asistent Pravnog fakulteta u Prištini;

14. **Položaj Glavnog grada u sistemu lokalne samouprave** – Stanko Marić, sekretar Skupštine opštine Podgorica;
15. **Opština i mesna zajednica** – Milan Vlatković, sekretar Ustavnog suda Srbije;
16. **Savezna upravna agencija na finansijskom tržištu Nemačke** – mr Dobrosav Milovanović, asistent Pravnog fakulteta u Beogradu;
17. **Budžetsko finansiranje uprave u Crnoj Gori** – dr Milan I. Marković, docent Pravnog fakulteta u Podgorici i mr Gordana Paović-Jeknić, asistent Pravnog fakulteta u Podgorici;
18. **Finansiranje i struktura reforme javne uprave** – dr Željko Šević, profesor Poslovne škole Univerziteta u Griniču, Velika Britanija i Zorica Vukašinović, stručni saradnik u Ministarstvu finansija Republike Srbije;
19. **Ka novoj evropskoj upravi** – Aleksandra Rabrenović, asistent Pravnog fakulteta u Beogradu;
20. **Elementi organizacije državne uprave u periodu 1918–1941.** – Branislav Pejčić, student postdiplomskih studija Pravnog fakulteta u Beogradu.

Urednik: dr Dragoljub Kavran, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu.

---

4. Pravo i tehnologija

1. **Cenzura na Internetu** – dr Mirjana Drakulić, profesor Fakulteta organizacionih nauka u Beogradu i mr Ratimir Drakulić, asistent Fakulteta organizacionih nauka u Beogradu;
2. **Kompjuterska krivična dela i njihovi pojavni oblici** – dr Marinka Cetinić, docent Pravnog fakulteta u Beogradu;
3. **Projekt virtuelnog mirovnog sudije** – dr Milorad Ivović, docent Pravnog fakulteta u Podgorici;
4. **Kompjuteri, Vlada i zakonodavstvo** – Dragan Davidović, advokat iz Beograda;
5. **Pravni aspekti ekonomskog poslovanja** – Dubravka Komanović-Kesler, sekretar YUEDI asocijacije iz Beograda;

6. **Šta će pravnicima kompjuteri** – Mirko Jovanović, advokat iz Beograda;
7. **»Klasično« i elektronsko piratstvo** – Mihailo Jovanović, saradnik Instituta ekonomskih nauka u Beogradu.

Urednik: dr Stevan Lilić, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu.

Treća katedra

PRAVO NA IMOVINU

1. Svojina

1. **Svojina kao pravni institut** – dr Dragoljub Stojanović, profesor Pravnog fakulteta u Kragujevcu;
2. **Pravna zaštita tzv. »kolektivnih oblika svojine«** – dr Rajko Jelić, docent Pravnog fakulteta u Beogradu;
3. **Društveni karakter privatne svojine** – Refki Tač, advokat iz Prizrena;
4. **Prvobitna svojina i ograničenja svojine** – dr Emilija Karajović, docent Pravnog fakulteta u Kragujevcu;
5. **Svojina radi obezbeđenja potraživanja** – Dušanka Borković-Stojanović, savetnik u Beogradskoj banci a.d. Beograd;
6. **Fiducijarni pravni posao i fiducijarni prenos svojine radi obezbeđenja potraživanja** – dr Jožef Salma, profesor Pravnog fakulteta u Novom Sadu;
7. **Ostvarivanje ciljeva zadužbine i subjektivna prava njenih korisnika** – Sonja Bunčić, »Poslovni biro«, Novi Sad;
8. **Primena prava plodouživanja u savremenom pravu** – mr Miroslav Lazić, asistent Pravnog fakulteta u Nišu;
9. **Otvaranje prozora kao svojinsko ovlašćenje i kao službenost** – mr Nina Planojević, asistent Pravnog fakulteta u Kragujevcu;
10. **Nasledno-pravni položaj ostaviočevih roditelja u našem pravu** – dr Slobodan Svorcan, profesor Pravnog fakulteta u Kragujevcu;
11. **Pravna zaštita svojinskih prava u Republici Litvaniji** – mr Dalius Boreika, iz Litvanije.

a. Kodifikacije

1. **Evropsko privatno pravo: istorijska realnost ili aktuelna želja upućena istoriji** – dr Wilhelm Brauneder, profesor Pravnog fakulteta u Beču;
2. **Opšti imovinski zakonik za Crnu Goru (1888) u funkciji razvoja prava i pravne svijesti** – dr Milisav Čizmović, profesor Pravnog fakulteta u Podgorici;
3. **Jugoslovenski Građanski zakonik** – mr Dragan Pavić, asistent Pravnog fakulteta u Beogradu.

Urednik: dr Dragoljub Stojanović, profesor Pravnog fakulteta u Kragujevcu.

---

2. Denacionalizacija i privatizacija

1. **Nacionalizacija i privatizacija** – Vladimir Todorović, advokat iz Beograda;
2. **Participacija zaposlenih u vlasništvu preduzeća u uporednom pravu i praksi** – dr Momir Dragašević, profesor Pravnog fakulteta u Podgorici;
3. **Zaštita subjektivnih građanskih prava u procesu privatizacije** – dr Branko Morait, profesor Pravnog fakulteta u Banjaluci;
4. **Analiza sprovođenja Zakona o svojinskoj transformaciji** – dr Miroljub Hadžić, zamenik ministra za ekonomsku i vlasničku transformaciju Republike Srbije;
5. **Transformacija i privatizacija u Crnoj Gori** – dr Šaleta Đurović, zamjenik direktora Agencije Crne Gore za prestruktuiranje privrede i strana ulaganja;
6. **Modifikacija vlasništva u agraru i privatizacija agroindustrije** – dr Slobodan Barać, profesor Pravnog fakulteta u Prištini;
7. **Vraćanje zadružne imovine** – mr Đorđe Sarapa, advokat iz Beograda;
8. **Kako povratiti nacionalizovanu imovinu** – Milica Kulidžan, advokat iz Kikinde;
9. **Oduzimanje deviznih sredstava od građana** – Radmila Bosanac, viši savetnik u Saveznom deviznom inspektoratu;